

Recenzje

Ryszard Domański, *Gospodarka przestrzenna*, PWN, Warszawa 2002, ss. 235.

Prezentowana książka jest trzecim wydaniem, które autor zweryfikował, uzupełnił i wzbogacił o nowe doświadczenia gospodarki przestrzennej jako dziedziny nauki i sfery praktycznego działania. Jest ona szczególnie kompendium wiedzy a jednocześnie przeglądem najnowszych osiągnięć, zmian i przewartościowań w podejściu do opisu i badania gospodarki przestrzennej. Sam autor przyznaje, że książka ta jest nie tyle podsumowaniem, co refleksją nad dorobkiem w tej dziedzinie oraz krokiem zmierzającym w kierunku ukształtowania nowego modelu gospodarki przestrzennej (s. 11).

Autor prezentuje zagadnienia w ujęciu teoretycznym, wskazując zarazem na możliwość praktycznego zastosowania szeregu rozwiązań, sięga do bogatych wzorów zagranicznych i przykładów krajowych, porusza kwestie najnowsze, które zmieniają otaczającą nas rzeczywistość i otwierają nowe kierunki badawcze. W publikacji tej można znaleźć wszystko, co składa się na niezbędną wiedzę z zakresu gospodarki przestrzennej. Pod tym względem zajmuje ona pozycję unikatową w polskiej literaturze, co zważając na jej twórcę nie może być zaskoczeniem. Profesor Ryszard Domański jest bowiem znaną osobistością w świecie nauki krajowej i światowej. Prowadzona przez niego działalność naukowa na pograniczu nauk ekonomicznych i geograficznych zaowocowała niekwestionowanym wkładem twórczym w rozwój gospodarki przestrzennej i geografii ekonomicznej. Jako pierwszy w literaturze polskiej przedstawił uporządkowaną wiedzę na temat teoretycznych koncepcji gospodarki przestrzennej. Dopełnił ją oryginalnymi wynikami badań dotyczącymi nieliniowej dynamiki i przestrzennej samoorganizacji systemów gospodarczych. Omawiana książka jest trzecią edycją rozwijanych i doskonalonych przemyśleń i badań autora w tej dziedzinie.

Konstrukcja książki jest osadzona na 26 rozdziałach, co przy relatywnie skromnej objętości (235 stron) i dość znacznych różnicach w stopniu szczegółowości wywodu sprawia wrażenie rozproszenia i braku konsekwencji w podejściu do poszczególnych zagadnień. Wątpliwości te znikają przy bliższej znajomości dzieła i intencji badawczych autora podanych we wstępie (s. 9–21). Wielodyscyplinowość gospodarki przestrzennej, nieustannie ponadto wzbogacanej nowymi zagadnieniami i wynikami badań, czyni z niej rozległą dziedzinę wiedzy. Skłoniło to autora do przyjęcia szczególnego i jak się okazało nader korzystnego dla całości pracy sposobu prezentowania rozważań. Znajduje to odzwierciedlenie w uszczegółowianiu rozważań w przypadku zagadnień słabiej rozpoznanych (dotyczących np. równowagi przestrzennej, stabilności i niestabilności, dynamiki i ewolucji, celów wielorakich i konfliktów, zasad polityki przestrzennej). Natomiast tematy znane, mające odniesienie w bogatej literaturze polskiej i zagranicznej, na którą autor szeroko się powołuje zarówno w tekście

jak też w imponującym zestawieniu na końcu pracy – są potraktowane bardziej lakonicznie, a nawet w sposób sygnałny (problematyka miast i regionów, środowiska przyrodniczego, ludności). Przyjęta konwencja prezentacji z jednej strony, chroni książkę przed nadmierną objętością przy zachowaniu zasady kompleksowego podejścia do gospodarki przestrzennej i pomaga w utrzymaniu dyscypliny omówień. Z drugiej zaś – upowszechnia tradycję i wiedzę na temat badań prowadzonych przez innych autorów, wzbudza zainteresowanie czytelników ich pracami.

Za najbardziej spektakularne osiągnięcie pracy można uznać uporządkowanie wiedzy w zakresie gospodarki przestrzennej. U podstaw tego działania legło refleksyjne; weryfikujące i zarazem twórcze spojrzenie autora na tradycje i dorobek w tej dziedzinie oraz poszukiwanie nowego paradygmatu dla zaprezentowania gospodarki przestrzennej jako dziedziny nauki mogącej sprostać rozwiązywaniu problemów, które niesie ze sobą współczesna rzeczywistość (innowacyjność miast i regionów, globalizacja, gospodarka sieciowa, unioinicacja przestrzeni europejskiej itp.) oraz tych, które będą kształtować nowe rodzaje przestrzeni w przyszłości. Sukces autora jest tym większy, iż gospodarka przestrzenna będąc dziedziną wielodyscyplinową nauki przysparza badaczom wiele trudności interpretacyjnych. Książka stanowi udane przedsięwzięcie na rzecz ich przełamania, a zarazem zachętę dla innych badaczy.

Myślą przewodnią książki jest opracowana przez autora koncepcja nowego modelu gospodarki przestrzennej. Została ona oparta na zaadoptowaniu do ujęć przestrzennych idei samoorganizacji Prigogine'a oraz osiągnięć fizyki teoretycznej w dziedzinie synergetyki. Dzięki temu przemodelowaniu autor przyczynił się do uporządkowania terminologii, zainspirowania nowych kierunków badawczych, wzbogacenia metod i narzędzi badań. Przemodelowanie to umożliwiło autorowi zrealizowanie zamiaru całościowego ujęcia gospodarki przestrzennej, tj. w kontekście wzajemnych związków i współzależności struktur przestrzennych, ich dynamiki, zmian ewolucyjnych itp.

Książka R. Domańskiego jest nie tylko cennym źródłem poznania rozległej i zróżnicowanej problematyki gospodarki przestrzennej. Zawiera także szereg wskazań praktycznych na temat wykorzystania wielu koncepcji teoretycznych w działalności praktycznej. Stąd też autor adresuje książkę nie tylko do przedstawicieli środowisk naukowych, lecz wskazuje również na jej przydatność dla specjalistów pracujących w pionie administracji rządowej i samorządowej. Książka jest jednak przede wszystkim podręcznikiem akademickim, którego cenną zaletą jest precyzja sformułowań, logiczny tok wyводу i nowoczesność ujęcia. Została napisana z myślą o studentach kierunków ekonomicznych i geograficznych (bądź pokrewnych).

Urszula Wich

Robert S. Kaplan, David P. Norton, *Strategiczna karta wyników. Jak przelożyć strategię na działanie*. Tytuł oryginału: *The Balanced scorecard*". Opracowanie wersji polskiej: Krzysztof Pniewski, Alicja Jaruga, Mariusz Polakowski, PWN, Warszawa 2001, wydanie drugie.

Dotychczasowe metody mierzenia efektywności w organizacjach, oparte przede wszystkim na miarach finansowych, stają się w dzisiejszych czasach przestarzałe. Poleganie wyłącznie na syntetycznych wskaźnikach finansowych ogranicza bowiem zdolność organizacji do tworzenia przyszłej wartości ekonomicznej. Profesor Robert S. Kaplan i David P. Norton stworzyli nowatorski model pomiaru wyników organizacji. Obszarem ich zainteresowań były przedsiębiorstwa, które zastosowały innowacyjne metody badania efektywności poprzez rozszerzenie sumarycznych, finansowych sprawozdań „ex post” i tradycyjnego budżetowania. Organizacje te stosowały wówczas